

ROMÂNIA ȘI MARILE PUTERI. IMPLICAȚIILE CHESTIUNII EVREIEȘTI (1876–1878)

IRINA GAFIȚA
(Masterand, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași)

I. INTRODUCERE

Perioada 1876–1878 este asociată din punct de vedere cronologic în istoriografia românească cu obținerea independenței de stat, cu consfințirea ei pe câmpul de luptă și cu derularea demersurilor diplomatice necesare recunoașterii ei de către marile puteri. Istoriografia străină privește acești ani ca o altă etapă a crizei orientale, având drept actori principali Rusia și Imperiul otoman, spațiul românesc fiind amintit în contextul importanței sale din punct de vedere strategic și a importanței comunități evreiești ce rezidă aici.

Scopul acestei lucrări este de a trasa coordonatele principale în ceea ce privește raportarea marilor puteri la spațiul românesc, prin prisma chestiunii evreiești care cunoaște o nouă etapă. Din punct de vedere cronologic avem de a face cu două secvențe temporale diferite. În perioada 1876–1877 atenția Europei și a Statelor Unite era concentrată asupra desfășurării acțiunilor militare și diplomatice din Orient, situația evreilor din acest areal geografic rămânând pentru moment în plan secund. Întâlnim pentru acest interval de timp, în presa străină, scurte relatări cu privire la diverse incidente ce au implicat membri ai comunității israelite.

Ceea ce lucrarea încearcă să surprindă pe lângă desfășurarea evenimentelor este motivația de natură ideologică, implicațiile mentalului colectiv cât și percepția „străinului” despre apariția, dezvoltarea și perpetuarea în rândul românilor a sentimentului antievreiesc.

Al doilea segment cronologic, cel corespunzător anului 1878, aduce în discuție raportarea principalilor actori europeni la activitatea Alianței Israelite Universale, cât și poziționarea lor anterioară Congresului de la Berlin. Voi avea de asemenea în vedere o analiză succintă a convențiilor comerciale pe care statul român le-a încheiat sau a dorit să le încheie în această perioadă. Această analiză se poate dovedi concludentă pentru a stabili influența chestiunii evreiești în poziționarea României pe scena europeană.

Am utilizat în realizarea acestei lucrări atât surse primare cât și surse secundare. În cazul surselor primare m-am oprit în special asupra unor publicații din Marea Britanie, Franța, Italia, Elveția sau Statele Unite. De asemenea scrierile contemporane privitoare la desfășurarea războiului ruso-turc, care conțineau referiri la comunitatea evreiască din România mi-au fost de un real folos.

Correspondența dintre Adolphe Crémieux și Gerson von Bleichroeder mi-a oferit o perspectivă asupra influenței pe care Alianța Israelită Universală a avut-o asupra politicii externe a principalilor actori politici ai vremii.

Desigur, pentru corectitudinea demersului științific se impune pe viitor o analiză amănunțită a principalelor colecții de documente ale marilor puteri, așa numitele „cărți colorate”, cât și corespondența diplomatică a diversilor agenți diplomatici ai statelor europene și ai Statelor Unite ale Americii în România.

II. CHESTIUNEA EVREIASCĂ DIN ROMÂNIA. TEME ALE DISCURSULUI PUBLICISTIC STRĂIN

Felul în care chestiunea evreiască din România este tratată de publicistica străină diferă de la scriitor la scriitor, de la articol la articol. Desigur, aici își fac locul o serie de variabile cum ar fi orientarea publicației, motivațiile personale ale celui ce scrie, contextul general al politicii externe al țării respective. Dar ceea ce se evidențiază în fond ca o constantă este perpetua nevoie de a înțelege și a explica cititorilor un fenomen care de multe ori îl frapează vizibil pe scriitor.

Pe de o parte, străinul este uimit de diferența dintre comunitatea evreiască occidentală și cea românească. Unii autori și-au explicat prin aceasta incapacitatea românilor de a le acorda drepturi, în speță incapacitatea de a-i asimila. Alții și-au explicat individualitatea populației evreiești din spațiul românesc tocmai prin tendința exagerată a românului de a discrimina și incapacitatea de a-l privi pe evreu ca pe un egal în drepturi al său.

Correspondentul publicației elvețiene „Journal de Genève” are o poziție oscilantă. Pe de o parte este mirat de felul în care evreul român arată, mănâncă, trăiește, și înțelege dificultatea românului în a-l asimila, dar pe de altă parte nu poate nega că ceea ce îl supără pe român la evreu și viceversa nu va dispărea peste noapte.

Acesta confirmă faptul că israeliții din Occident, deși își conservau religia și unele trăsături specifice, se identificau într-o oarecare măsură cu oamenii în mijlocul cărora trăiau, în timp ce în Iași „evreii au rămas cu un secol în urmă și cu greu par a vrea să se reformeze”. Pentru elvețian „este ușor de înțeles de ce populația română care vine în contact cu această rasă nu este prea mulțumită. Evreii acaparează toți banii românilor, căci industria le aparține”¹.

Correspondentul elvețian se arată profund revoltat de însăși existența unei chestiuni evreiești în România, concluzionând că evreii nu ar mai deține pozițiile cheie în economie dacă românii ar practica la rândul lor meseriile pe care le practică evreii. Iar în privința neacordării de drepturi evreilor, el consideră că românii le lipsesc principiile elementare de civilizație².

¹ „Journal de Genève”, Geneva, an XLVIII, nr. 47, 25 februarie 1877, p. 2.

² *Ibidem*.

Pentru corespondentul publicației „The Times” la București, problema evreiască cu care se confrunta România în acești ani își avea originea în însăși organizarea socială a țării. Comerțul se afla în mâinile evreilor, în timp ce elitele locale nu se mai puteau îndeletnici decât cu dreptul și politica, lucru ce ducea, în opinia lui, la suprapopulare și corupție în aceste domenii³.

Ideea conform căreia acapararea comerțului de către evrei se datorează pasivității românului este prezentă și aici, dar de această dată pasivitatea este pusă pe seama sistemului de castă care continuă să persiste în spațiul românesc: „Este considerat nedemn pentru un boier sau pentru copiii săi să se implice în activități comerciale. Prin urmare, tinerii boieri nu au altceva de făcut decât să avânte o sabie în armată sau să își aștepte rândul la ușa vreunui minister”⁴.

George M. Towle aderă la ideea conform căreia evreii formează un grup social distinct, ce prosperă în România deoarece „nu există bancă în Moldova care să nu fie administrată de către evrei”. Aceștia „au fost aspru persecutați de către nativi care sunt foarte invidioși pe îndemânarea comercială superioară și firea strângătoare [a evreului – n.a.]”⁵. L.P. Brockett vine cu o viziune similară asupra statutului evreului: „ei sunt bancherii și finanțistii principatelor, și deși sunt extrem de plăcuți de către nativi, au reușit să obțină o poziție foarte proeminentă și influentă”⁶.

România este văzută de A. J. Schem ca o țară total dependentă de străini și de capitalul lor pentru dezvoltarea industrială, prin urmare românii „nu se pot aștepta să primească beneficiile pe care le cer de la aceștia [de la evrei – n.a.] atât timp cât sunt intoleranți cu ei”⁷.

Un alt tip de discurs folosit în publicistica vremii îl constituie plasarea în antiteză a reușitelor românilor ca popor, cu incapacitatea lor de a elimina neajunsurile care nu le fac cinste.

Pentru John Trevor Barkley, un cunoscător al realităților evreiești, era greu de acceptat faptul că românii, un popor pe care el îl vedea într-un progres constant, se făceau vinovați de „opresiune, injustiție și cruzime față de <străinul dinlăuntru>, evreii fiind tratați cu lipsă de justețe și cu o ferocitate de nejustificat”⁸.

³ Roumania, în „The Times”, Londra, an XC, nr. 29346, 29 august 1878, p. 8.

⁴ Ibidem.

⁵ George M. Towle, *The Principalities of the Danube: Servia and Roumania*, Boston, J.R. Osgood & Co., 1877, p. 88–89.

⁶ L.P. Brockett, *The cross and the crescent; or, Russia, Turkey, and the countries adjacent, in 1876-7. A graphic description of the countries, peoples, races and religions of the regions now involved in war, unfolding the causes which have led to the conflict, and the vital, (commercial, political, and religious) interests which threaten to involve all the great nations of Europe in it, with a truthful narrative of the Bulgarian massacres, and many thrilling incidents of the Insurrection*, Philadelphia, Pa., Hubbard Bros., 1877, p. 252.

⁷ A.J. Schem, *The war in the East. An illustrated history of the conflict between Russia and Turkey with a review of the Eastern question*, New York, Cincinatti, Boston, O.H.S. Goodspeed & Co., B.R. Sturges, 1878, p. 599.

⁸ John Trevor Barkley, *Roumania – a chapter of modern history*, în „The Times”, Londra, an XC, nr. 29238, 25 aprilie 1878, p. 4.

O altă opinie care să susțină acest punct de vedere este cea a lui A. J. Schem, care vede în cazul României o încetinire a progresului acestei țări tocmai prin atitudinea de intoleranță față de evreu: „una dintre piedicile progresului în cazul acestui popor constă în gelozia sa asupra străinilor”⁹.

Este binecunoscut faptul că în discursul susținătorilor emancipării evreilor s-a mers pe ideea intoleranței religioase a românului în raport cu evreul, iar elementul economic și etnic, deși prezent, a fost considerat un factor adiacent iar nu primordial.

Caroll Tevis, corespondent al publicației „New York Times” la București, demontează acesta ipoteză oferind o argumentație simplistă, dar în același timp cât se poate de realistă: „aceștia [evreii – n.a.] sunt universal detestați, nu cum s-a spus în mod incorect din cauza religiei lor, <ortodoxul> fiind un ins pașnic, nicidecum fanatic, ci din cauza minunatelor abilități de a escroca pe toți cu care fac afaceri”¹⁰.

Această opinie este susținută de publicistica românească a vremii: „Noi credem că România n-a cugetat niciodată a face din chestiunea israelită o chestiune de religie, ci o chestiune economică și mai cu seamă națională”¹¹, căci „nimeni de la noi nu se preocupă cum adorează ei divinitatea”¹². Dacă există vreo problemă în sfera religioasă aceasta este cu siguranță de partea evreului, căci evreii români „departe de a se asemana cu coreligionarii lor, se opun la orice transformare socială ameiți de fanatismul lor religios”¹³.

Intransigența românului în raport cu evreul va duce, după părerea lui Tevis, la noi și noi dezordini pe plan intern. Nici într-un caz monopolul comercial nu va trece din mâna evreului într-a românului, dar ceea ce va face va fi să ofere pe tavă un motiv puterilor străine de a interveni în România¹⁴.

Tevis, deși destul de obiectiv în relatările anterioare, simpatizează cu discursul antisemit din epocă într-un anume punct, și anume reprezentarea evreului ca agent al germanizării în spațiul românesc: „în școlile lor [ale evreilor – n.a] limba de predare este germana, ziarele sunt scrise în germană, iar ei sunt avangarda germanizării”¹⁵.

Două săptămâni mai târziu, în paginile aceluiași ziar, Tevis este combătut de un anonim, autointitulat „rezident de mai mulți ani în România”, care clarifică lucrurile aducând în discuție influența liberalilor radicali ce îl consideră pe principele Carol și pe evrei ca elemente fundamentale ale germanizării poporului român: „Este absurd să îi acuzi pe evrei că sunt avangarda germanizării. Nu cred că poate exista om pe fața pământului mai demn de simpatia noastră decât evreul român, căruia i se neagă totul”¹⁶.

⁹ A.J. Schem, *op. cit.*, p. 598.

¹⁰ Carroll Tevis, *The Roumanian Principalities. Their inhabitants and particularities. The Jews and their rivals in comerce*, în „The New York Times”, New York, 3 iunie 1877, p. 3.

¹¹ „Românul”, București, an XX, 30 octombrie 1876, p. 1.

¹² *Ibidem*, 28 noiembrie 1876, p. 2.

¹³ *Ibidem*, 30 octombrie 1876, p. 1.

¹⁴ Carroll Tevis, *op. cit.*, p. 3.

¹⁵ Idem, *The Israelites in Roumania. Jews as apostles of germanism*, în „The New York Times”, New York, 1 iulie 1877, p. 4.

¹⁶ *The Isralites from Romania. The Jewish problem from this country as it is seen by a long time resident of it*, în „The New York Times”, New York, 14 iulie 1877, p. 5.

Charles R. Tuttle, editor la „Boston Daily News” la acea vreme, scria că elementul principal pe care statele europene trebuie să îl aibă în vedere odată cu finalizarea războiului este necesitatea stabilirii și păstrării libertăților civile și religioase în toate țările peninsulei Balcanice. Pentru el, „răul tratament acordat de români și sârbi evreilor a făcut ca aceste principii să fie călcate în picioare”¹⁷.

Pentru ministrul de externe italian, Luigi Amedeo Melegari, persecuția evreilor din România nu provenea din ură, nici măcar dintr-o prejudecată a creștinilor, ci era „o acțiune organizată administrativ în interesul partidelor politice și pentru a satisface apetitul clasei electorale”¹⁸.

Același punct de vedere era susținut și de către Alianța Israelită Universală, care considera că poporul român nu s-ar opune acordării de drepturi evreilor, și că toată acea stare de tensiune era menținută în mod artificial de către organele puterii care „exploatează în interes personal pasiunile populare, care pot cu ușurință fi inflamate”¹⁹.

Ar fi eronat să considerăm toată presa străină adeptă a emancipării evreilor din România imună la discursul publicistic românesc. Publicația „L’Univers” oferă un astfel de exemplu. Situația evreilor din România era privită ca fiind o problemă foarte complexă ce transcede simpla discuție dacă evreilor ar trebui să li se permită să cumpere sau nu imobile, pentru român „evreul este și va rămâne mereu un străin în țara în care locuiește. Li se pot acorda toate drepturile, dar vor rămâne tot evrei”²⁰.

Românul nu va putea face o diferență între evreul emancipat și evreul lipsit de drepturi, căci îl va considera mereu ca fiind o plagă a societății, o calamitate publică. Discursul, preluat aproape în integralitate și de „Românul”, vine în continuare să completeze clișeele specifice epocii, evreul fiind portretizat ca un parazit care a acaparat comerțul, care spoliază populația locală, și care nu se jenează să apeleze la orice mijloc pentru a putea obține profit. Acordarea dreptului de a cumpăra imobile ar duce la o acaparare de către evreu a pieții de profil, iar posibilitatea de a deține proprietăți în zonele rurale ar duce la o completă decădere a țăranului român²¹.

Un alt aspect care merită menționat aici l-a constituit importanța pe care presa străină a acordat-o sprijinului comunității evreiești din România pe parcursul războiului. La 9 octombrie 1877, „Journal de Genève” publica impresiile corespondentului său de la București. Acesta relatează că în ciuda tuturor motivelor de nemulțumire pe care le au evreii față de români, nu a existat vreo sinagogă sau

¹⁷ Charles R. Tuttle, *Short history of the Dominion of Canada, from 1500 to 1878: with the contemporaneous history of England and the United States, together with a brief account of the Turko-Russian war of 1877, and the previous and subsequent complications between England and Russia* / by Charles R. Tuttle, Boston, Lee and Shepherd, 1878, p. 661.

¹⁸ *The Jews in Roumania*, în „The Times”, Londra, an LXXXIX, nr. 28840, 16 ianuarie 1877, p. 8.

¹⁹ „Bulletin de l’Alliance Israélite Universelle”, Paris, 1 iulie 1878, p. 9.

²⁰ *Le Juifs en Roumanie*, în „L’Univers”, Paris, nr. 3034, 17 ianuarie 1876, p. 2. Articolul este preluat și de către publicația „Românul”, București, an XX, 21 ianuarie 1876, p. 1.

²¹ *Ibidem*.

vreun rabin care să nu fi fost în favoarea patriei sale adoptive sau să nu fi contribuit la colectele făcute pentru răniții români²².

Un comitet israelit s-a format la București, și s-a încercat strângerea de fonduri pentru a putea ajuta armata română. Femeile, excluse din comitetul de ajutorare patronat de către principesa Elisabeta, s-au organizat la rândul lor într-o asociație menită să procure medicamente și alte utilități sanitare pentru răniți²³. Societatea „Zion” a achiziționat o ambulanță care a costat 60 000 de franci, iar doctorii Steiner și Cocio Cohen au lucrat voluntar pe aceasta²⁴.

Comitetul Central al Comunității Evreiești din România a făcut apel constant la membrii comunității să lase de o parte divergențele care ar putea exista între ei și români și să contribuie la efortul de război: „țara se află în împrejurări grele. Țara în care ne-am născut reclamă în timpul de față să-i plătim o mică părțică din ceea ce ne-a dat din ziua nașterii noastre”²⁵.

III. INCIDENTELE ANILOR 1876–1877

Perioada 1876–1877 se remarcă printr-o serie de acțiuni cu caracter local îndreptate cu precădere asupra segmentului de populație evreiesc. Unele dintre ele s-au soldat cu victime, lucru recunoscut și de către autoritățile române, altele doar cu distrugerea de bunuri materiale, în timp ce unele nici măcar nu au avut loc în realitate. Cert este că aceste acțiuni au avut un caracter local și o cauză de natură regională, ele nu au făcut parte dintr-o manifestare de amploare extinsă pe tot teritoriul României și nu au fost ordonate sau dirijate de la centru, centru care, e drept, nu era străin de ele. Alianța Israelită Universală le-a folosit ca o modalitate de a atrage atenția opiniei publice europene asupra situației evreilor din România, oferindu-le o conotație plină de substrat, dar lipsită de fundament real.

În luna iulie a anului 1876, „Bulletin de l'Alliance Israélite Universelle” consemna faptul că situația evreilor din România este departe de a se ameliora. Era menționat un incident care a avut loc la Focșani, unde Mihail Dimiu, șeful poliției din oraș, a expulzat 8 evrei. Acesta a adresat comunității evreiești din oraș, o petiție prin care cerea să i se pună la dispoziție o listă a tuturor membrilor comunității, pentru a putea determina dacă aceștia se puteau încadra în categoria „vagabonzilor”²⁶.

Un caz mult mai mediatizat în epocă a fost cel de la Vaslui. Cu privire la incidentele de acolo, „Journal de Genève” publica o notă extrem de acidă,

²² „Journal de Genève”, Geneva, an XLVIII, nr. 237, 9 octombrie 1877, p. 2.

²³ *Israelites de Roumanie*, în „Bulletin de l'Alliance Israélite Universelle”, Paris, 1 ianuarie 1877, p. 27. Pentru o descriere detaliată a contribuției comitetelor evreiești de ajutorare vezi *loc. cit.*, 2 iulie 1877, p. 29–30.

²⁴ „Gazzeta Piemontesi”, Torino, an XI, nr. 170, 22 iunie 1877, p. 2.

²⁵ *Apel către israeliții din România*, în „Românul”, București, an XXI, 30 aprilie 1877, p. 2.

²⁶ *Israelites de Roumanie*, în „Bulletin de l'Alliance Israélite Universelle”, Paris, 3 iulie 1876, p. 7–8.

considerându-l pe Neron Lupașcu, prefectul Vasluiului „de o cruzime extrem de rafinată pentru secolul nostru, deoarece a alungat în stradă fără motiv sau explicație, mai mult de 300 de persoane fără nici o explicație”²⁷.

„The Times” avansa aceeași cifră de 300 de persoane, oferind și o descriere detaliată a evenimentelor. În conformitate cu articolul 10 al Legii Poliției Rurale, nici un evreu nu avea dreptul de a se stabili în zone rurale fără aprobarea prealabilă a Consiliului Comunal. Deși nu era pusă în discuție justiția sau injustiția acestei legi, ceea ce presa străină găsea straniu era faptul că evreii în discuție au avut domiciliul în zonele rurale adiacente Vasluiului de circa 25 de ani, efortul autorităților române de a dovedi o ilegalitate devenind astfel bizar²⁸.

După momentul evacuării, majoritatea evreilor s-au refugiat la membri ai comunității din alte județe, înaintând în același timp o petiție Ministerului de Interne. Confruntate cu o situație care tindea să degenereze, la care se adăuga implicarea Alianței Israelite Universale, autoritățile române au dispus încetarea oricăror măsuri împotriva populației evreiești și demararea unei anchete la fața locului²⁹.

Rezultatul anchetei a relevat faptul că autoritățile locale din Vaslui au constatat că un număr de 25 de evrei dețineau cârciumi, folosindu-se de numele unor cetățeni cu drept de vot pentru a putea obține licența de funcționare. Cârciumile au fost închise, băuturile confiscate, iar proprietarii somați să părăsească localitatea în termen de trei luni³⁰.

Ștefan Șendrea, agentul român la Paris dezmințea cele relatate de presa străină cu privire incidentele de la Vaslui. Nota sa considera numărul de 300 de victime aruncate în stradă drept o afirmație ridicolă și tendențioasă, singurul fapt cert pe care el îl putea admite cu privire la toată tevatura stărnită în jurul Vasluiului era închiderea a două magazine care vindeau băuturi spirtoase și refuzul permiterii deschiderii unui al treilea³¹.

Un alt caz semnalat de publicația londoneză, „The Times” s-a înregistrat în localitatea Râmnicul Sărat. Autoritățile locale au dispus închiderea unei prăvălii aparținând unui evreu ce a servit în armata română, care la rândul său a decis să înainteze o petiție Ministerului de Interne³².

„Bulletin de l’Alliance Israélite Universelle” abundă în știri despre persecuția evreilor din România, unele menționate și de alte surse, iar altele a căror veridicitate nu poate fi dovedită. Un exemplu în acest sens îl constituie un caz petrecut la Ivănești, unde „o săracă femeie pentru a scăpa de cei patru urmăritori ai săi, bolnavă de frig

²⁷ „Journal de Genève”, Geneva, an XLVIII, nr. 40, 17 februarie 1877, p. 2.

²⁸ *The Eastern question*, în „The Times”, Londra, an LXXXIX, nr. 28863, 12 februarie 1877, p. 5.

²⁹ *Ibidem*. Pentru o listă a evreilor expluzați din Vaslui vezi „Bulletin de l’Alliance Israélite Universelle”, Paris, 1 ianuarie 1877, p. 21–23.

³⁰ Verax (Radu Rosetti), *La Roumanie et les Juifs*, București, I. V. Socecu, 1903, p. 155.

³¹ Etienne C. Schendre, *The Jews in Roumania*, în „The Times”, Londra, an LXXXIX, nr. 28841, 17 ianuarie 1877, p. 6.

³² *The Eastern question*, loc. cit.

și temându-se pentru viața sa, a traversat în picioarele goale un curs de apă, intrând în apă cu copiii săi. Fiind puțin neatentă, ea s-a înecat sub privirile copiilor săi care plângeau și strigau”³³.

Cu ocazia sărbătorilor de Paști ale anului 1877, câteva excese au avut loc contra evreilor la Ploiești, ocazie cu care câțiva supuși austro-ungari au fost maltratați. Vinovații în acest caz au fost prinși și pedepsiți³⁴.

Luna iunie a anului 1877 a înregistrat un incident între autoritățile române și populația evreiască, de această dată în orașul Darabani, din județul Dorohoi. Cu referire la desfășurarea evenimentelor avem de a face cu mai multe versiuni narrative. Conflictul a izbucnit pe 3 iunie, într-o zi de joi, care era și zi de piață. Un grup de țărani români, ce se presupune că se aflau într-o stare avansată de ebrietate, a ieșit din cârciumă și a început să hărțuiască evreii aflați pe stradă, recurgând și la violență³⁵.

Un factor declanșator al conflictului l-a reprezentat cuplul Ciumara. El, George Ciumara, grec la origine, era primarul orașului. În serviciul său se afla un număr de greci, ale căror relații cu populația de rit iudaic puteau fi descrise ca tensionate. Soția, Smaranda Ciumara, se afla în ziua altercației în centrul orașului³⁶.

„Bulletin de l’Alliance Israélite Universelle” o consideră pe aceasta principala vinovată de cele petrecute la Darabani³⁷, în timp ce Verax dezmente informația conform căreia dânsa mergea în mașină și îi întărta pe țărani, susținând chiar contrariul și afirmând cu tărie că doamna cu pricina a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a aplana conflictul³⁸.

„Gazette de Lausanne”, care primește informații referitoare la eveniment de la corespondentul său de la București, publică cu întârziere o relatare despre deznodământul conflictului. Sursa amintită aduce în discuție vandalizarea a 40 de case evreiești și maltratarea gravă a evreilor. Purtarea țăranilor români, așa cum reiese din relatare, ar fi fost una total necivilizată, ei luând toate mărfurile, aurul și argintul găsite, în timp ce cărțile și hârtiile evreilor au fost arse. Ulterior mulțimea ar fi pătruns în sinagogă, aruncând în stradă obiectele de cult³⁹.

Acest incident a fost fără îndoială făcut cunoscut cancelariilor europene. Luigi Amedeo Melegari a profitat de această ocazie pentru a-și reafirma adeziunea față de cauza evreilor din spațiul românesc, confirmând faptul că trimisului italian

³³ *Israelites de Roumanie*, în „Bulletin de l’Alliance Israélite Universelle”, Paris, 1 ianuarie 1877, p. 19.

³⁴ Verax, *op. cit.*, p. 155.

³⁵ *Ibidem*, p. 157.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Israelites de Roumanie*, în „Bulletin de l’Alliance Israélite Universelle”, Paris, 1 ianuarie 1877, p. 23. Pentru informații detaliate asupra desfășurării evenimentelor vezi p. 24–26; pentru raportul Ministerului de Interne Român vezi *loc. cit.*, 2 iulie 1877, p. 28–29.

³⁸ Verax, *op. cit.*, p. 157.

³⁹ „Gazette de Lausanne”, Lausanne, an LXXVIII, nr. 140, 15 iunie 1877, p. 2.

la București i s-au trasat instrucțiuni clare în vederea demersurilor pe care urmează să le facă pe lângă guvernul român, pentru ca evenimente precum cele de la Darabani să nu se mai repete⁴⁰.

Presa italiană considera că motivul real al conflictului de la Darabani l-ar constitui corupția care domnea în localitate și care mergea până la cele mai înalte nivele: „prefectul este la mâna evreilor”⁴¹.

În noaptea de 5 spre 6 iunie un alt incident se înregistrează la Iași. Un grup de studenți și tineri reveniți de la gară, unde l-au văzut pe țar plecând spre Ploiești, au devastat cârciuma lui Abraham Solomon, pornind și un incendiu care a cuprins circa 40 de case evreiești⁴².

Un caz aparte în epocă îl constituie cel de la Giurgiu. Presupusele incidente care au avut loc în această localitate au fost negate de însăși comunitatea israelită. Faptul este confirmat de către trimisul american la Constantinopol, care afirmă răspicat că zvonurile privitoare la persecuția evreilor din Giurgiu sunt false⁴³. Adolphe Stern oferă, la rândul său, scuze oficialilor români pentru transmiterea de informații eronate la Washington⁴⁴.

O lună mai târziu apar din nou zvonuri cu privire la persecuții asupra populației evreiești a orașului. Același Adolphe Stern, noul consul american la București, vine să dezmințe informațiile parvenite anterior Departamentului de Stat. Din luna noiembrie a anului 1876 nici un fel de incident nu a mai fost înregistrat în localitate. Ba mai mult, susține Stern în comunicatul său, multe ordine de evacuare emise atunci au fost anulate de instanțe, iar respectivele familii au putut să se întoarcă la domiciliu⁴⁵.

IV. RAPORTAREA MARILOR PUTERI LA POPULAȚIA EVREIASCĂ DIN ROMÂNIA

Pentru a putea obține o imagine de ansamblu asupra felului în care marile puteri s-au raportat la populația evreiască din România, trebuie să avem în vedere o serie de factori. În primul rând, trebuie să ținem cont de interesele generale ale respectivei țări în spațiul estic, apoi de cele particulare, dacă au existat, care priveau în mod direct România.

În al doilea rând nu trebuie să pierdem din vedere situația politică internă a fiecărui stat, în speță cine deținea puterea, care era orientarea sa politică, cum se

⁴⁰ Amadeo Luigi Melegari către Samuel Toscano și S. Alatri, Roma, 23 iulie 1877; în „Bulletin de l'Alliance Israélite Universelle”, Paris, 2 iulie 1877, p. 27.

⁴¹ „Gazzeta Piemontesi”, Torino, an XI, nr. 170, 22 iunie 1877, p. 2.

⁴² *Israelites de Roumanie*, în „Bulletin de l'Alliance Israélite Universelle”, Paris, 1 ianuarie 1877, p. 23.

⁴³ *The Jews in Roumania*, în „The New York Times”, New York, 8 mai 1877, p. 1.

⁴⁴ „Românul”, București, an XXI, 18 mai 1877, p. 2.

⁴⁵ *Persecution of Jews in Europe*, în „The New York Times”, New York, 23 iunie 1877, p. 4.

raporta la chestiunea minorităților naționale și dacă interesul de moment îi cerea sau nu să acționeze. Nu putem omite nici influența pe care Alianța Israelită Universală a reușit să o exercite, prin intermediul filialelor locale, până la cel mai înalt nivel.

Italia s-a arătat de la bun început dispusă să dea crezare informațiilor ce i-au parvenit de la comitetul din Roma al Alianței Israelite Universale. Într-un memorandum trimis ministrului plenipotențiar al Italiei la Constantinopol, ministrul de externe Melegari își făcea cunoscute intențiile. Cu prilejul Conferinței de la Constantinopol, acesta își exprima intenția ca o viitoare organizare a provinciilor otomane să aibă la bază deplina egalitate civilă și politică, indiferent de religie, a tuturor supușilor otomani⁴⁶.

În ceea ce privește strict cazul României și al Serbiei, Melegari vedea în încercarea acestora de a le nega drepturi israeliților, sub pretextul respectării autonomiei, o încercare futilă căci „România și Serbia au nevoie de ajutorul marilor puteri. Acestea trebuie să își condiționeze sprijinul de acordarea de drepturi evreilor”⁴⁷. Franchețea lui Melegari este debordantă, fiindcă pentru el o Românie care tremură la gândul că ar putea fi abandonată de vest nu se va lipsi așa de ușor de protecția vestică doar pentru că nu vrea să rezolve chestiunea israelită⁴⁸.

Totuși italienii ar fi fost dispuși să facă anumite concesii. Sub pretextul originii latine a ambelor popoare, ar fi fost de acord ca restricțiile să rămână valabile în cazul evreilor veniți din Galiția și Podolia, deoarece această parte a populației evreiești ar fi putut constitui o forță de „germanizare” cu un caracter negativ asupra latinității poporului român⁴⁹. Limitările acțiunii italiene în favoarea României la Congresul de la Berlin s-au datorat în principal divergențelor existente între Luigi Corti, ministrul de externe de atunci, și Benedetto Cairoli, primul-ministru, ultimul arătându-se sensibil la punctul de vedere al Alianței Israelite⁵⁰.

Poziția Franței, pe de altă parte, poate fi ușor dedusă prin prisma relației existente între Adolphe Crémieux și Louis Decazes, ministrul de externe. Într-o depeșă din 5 ianuarie 1877, publicată în „Le Temps”, acesta din urmă, cunoscând poziția pe care Alianța Israelită Universală a adoptat-o cu ocazia Conferinței de la Constantinopol, ținea să precizeze că „sentimentele guvernului francez [...] sunt destul de cunoscute ca să nu mai fiu nevoit să adaug că sprijinul plenipotențiarilor noștri este dinainte asigurat israeliților din Est, la deliberările al căror obiect l-ar putea constitui interesele și drepturile lor”⁵¹.

⁴⁶ *The Jews in Roumania*, în „The Times”, Londra, an LXXXIX, nr. 28840, 16 ianuarie 1877, p. 8.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ William O. Oldson, *A providential anti-semitism: nationalism and polity in the nineteenth century Romania*, Philadelphia, The American Philosophical Society, 1991, p. 27.

⁵⁰ Rudolf Dinu, *Studi italo-romeni. Diplomazia e societate, 1879–1914*, București, Editura Militară, 2007, p. 133.

⁵¹ „Le Temps”, Paris, an XVII, nr. 5741, 5 ianuarie 1877, p. 2.

Schimbarea lui Louis Decazes cu William Henry Waddington, în decembrie 1877, nu a adus nici o modificare în linia politicii externe franceze cu privire la situația evreilor din spațiul românesc. La începutul lunii martie, Comitetul central îi scria lui Bleichroeder că ministrul francez l-a asigurat pe Crémieux că poziția Franței rămânea neschimbată: „Guvernul francez va susține cauza israeliților din Orient și va face tot ce depinde de el în favoarea lor”⁵². La 7 iunie 1878, răspunzând unei interpelări din Camera Deputaților, Waddington confirma acest lucru „Mergând la Congres, ea [Franța – n.a] își va aminti de asemenea că există și alte rase care merită cel puțin în același grad interesul Europei”⁵³.

În cazul Germaniei, omul cheie al epocii a fost, fără îndoială, Gerson von Bleichroeder. La sfârșitul lunii decembrie acesta îi scrie cancelarului Otto von Bismarck în încercarea de a-l atrage de parte sa: „Timp de 22 de ani, v-am servit Excelența voastră, cu fidelitate, fără a urmări vreo răsplată. Acum a venit ora recompensei și ea constă în egalitatea drepturilor pentru evreii români”⁵⁴.

Ca răspuns la numeroasele petiții adresate de către comunitatea evreiască din Berlin, Ministrul Afacerilor Externe, Bernhard von Bulow, reafirma poziția lui Bismarck care se arăta dispus să profite de orice oportunitate favorabilă pe plan extern pentru a milita pentru cauza evreilor⁵⁵.

Bleichroeder avea însă idei mai ferme în ceea ce privește acordarea de drepturi israeliților români, și spre deosebire de Crémieux, considera că adresarea de petiții nu era altceva decât o mare pierdere de timp: „Nu trebuie să vă ascund convingerea mea că soarta coreligionarilor noștri din România nu va fi niciodată ameliorată în afară de cazul forței majore a voinței europene”⁵⁶.

Într-o întrevedere avută cu Ion C. Brătianu, Bleichroeder îi expunea acestuia poziția României pe plan european din punctul de vedere al Alianței Israelite: „am profitat de această ocazie ca să îi demonstrez acestui ministru foarte influent marele interes care ar exista pentru poziția României în concertul european, dacă ar izbuti să concilieze inimile compatrioților săi români și să reunească voturile legislatorilor pentru emanciparea completă a israeliților din România”⁵⁷.

Mite Kremnitz considera că Bismarck a văzut în articolul 46 al Tratatului de la Berlin „un mijoc de șantaj”, pe care îl putea folosi împotriva Bucureștiului pentru a-și atinge alte scopuri decât îmbunătățirea condiției evreilor, așa cum îi promisese lui Bleichroeder⁵⁸.

⁵² Comitetul Central către Bleichroeder; Paris, 8 martie 1878; în Carol Iancu, *Bleichroeder și Crémieux. Lupta pentru emanciparea evreilor din România la Congresul de la Berlin. Corespondență inedită (1878–1880)*, București, Editura Hasefer, 2006, p. 206–207.

⁵³ „Journal de Débats”, Paris, 7 iunie 1878, p. 1.

⁵⁴ N. M. Gelner, *The intervention of the German Jews at the Berlin Congress 1878*, în „Leo Baek Institute Yearbook”, Haga, 1960, p. 229; *apud* Carol Iancu, *op. cit.*, p. 57.

⁵⁵ Berhhard von Bulow către comunitatea evreiască germană; Berlin, 23 februarie 1878; în Carol Iancu, *op. cit.*, p. 205.

⁵⁶ Gerson von Bleichroeder către Comitetul Central Israelit; Berlin, 21 februarie 1878; în *loc. cit.*, p. 198.

⁵⁷ Bleichroeder către Crémieux, Berlin 12 aprilie 1878; în *loc. cit.*, p. 217–218.

⁵⁸ Mite Kremnitz, *Regele Carol al României – o biografie*, Iași, Editura Porțile Orientului, 1995, p. 90.

Întreaga chestiunea a acordării de drepturi evreilor era legată de căile ferate române și de defuncta concesiune Strousberg. După colapsul companiei inițiale, la cererea lui Bismarck, bancherii evreii Gerson von Bleichroder și Adolphe Hansemann au inițiat în 1871 o nouă companie care a preluat activele defunctului concern Strousberg. Sarcina de a continua construcția de căi ferate în România i-a revenit unei companii austriece. Între timp costurile au crescut, iar singura soluție pe care Bismarck a întrezărit-o la acel moment a fost să forțeze mâna statului român și să îl oblige să răscumpere căile ferate, cu scopul de a proteja investitorii germani⁵⁹.

Alianța Israelită Universală a acționat prin filiera sa locală și în Statele Unite ale Americii. O delegație a Consiliului Delegaților Evreilor Americani a fost primită în audiență de către președinte pe data de 3 mai 1877. Benjamin Peixotto a fost cel care a susținut cauza israeliților, aparent cu sorți de izbândă, căci Ulysses S. Grant a dispus ca secretarul de stat, William Evarts, să se întâlnească cu acesta pentru a putea pune la punct un plan concret de acțiune. Prin urmare s-a decis reînființarea consulatului american la București, numirea lui Adolph Stern în fruntea lui și o informarea a reprezentanților diplomatici americani de la Viena, Constantinopol și Petersburg cu privire la intențiile administrației⁶⁰.

La 5 iunie 1878, ministrul Statelor Unite în Austria, John A. Kasson, a propus într-o notă trimisă secretarului de stat William Evarts ca recunoașterea independenței române să fie condiționată de acordarea drepturilor tuturor locuitorilor fără deosebire⁶¹.

În cazul Marii Britanii observăm o poziție constantă în intervalul de timp avut în vedere, comunitatea israelită fiind asigurată de sprijinul guvernului englez. Lordul Derby, ministru de externe britanic, oferea la sfârșitul anului 1876 asigurări comunității israelite din România că guvernul englez va sprijini abolirea diferențelor dintre religii. În pofida noului statut pe care îl aveau România și Serbia, și anume cel de state independente, promitea să facă tot posibilul pentru a sprijini punctul de vedere al Alianței Israelite care coincidea cu al său⁶².

Comunitatea evreiască din Marea Britanie era la fel la activă la începutul anului 1878. La 4 ianuarie 1878, „The Jewish Chronicle” consemna următoarele: „Imediat ce negocierile de pace vor începe, trebuie să fim pregătiți să forțăm puterile în legătură cu cererile evreilor din Principatele Dunărene”⁶³.

Inclusiv Crémieux îi scria constant lui Benjamin Disraeli, primul-ministru britanic, încercând să îl atragă de partea cauzei evreiești, cerându-i să militeze la Congres pentru ca israeliții să primească drepturi politice și civile, căci de nu ar proceda astfel, posterității i-ar fi greu să îi ierte acest neajuns⁶⁴.

⁵⁹ Barbara Jelavich, *Russia and the formation of the Romanian national state 1821–1878*, London, New York, Cambridge University Press, 1984, p. 290.

⁶⁰ *The Hebrews in Roumania*, în „The New York Times”, New York, 3 mai 1877, p. 1.

⁶¹ Carol Iancu, *op. cit.*, p. 73.

⁶² „Le Constitutionnel”, Paris, an LXI, nr. 565, 28 decembrie 1876, p. 1.

⁶³ „The Jewish Chronicle”, Londra, 4 ianuarie 1878; *apud* Carol Iancu, *op. cit.*, p. 52.

⁶⁴ Adolphe Crémieux către Benjamin Disraeli, lord de Beaconsfield, Paris 21 iunie 1878; în S. Posener, *Adolphe Crémieux (1876–1880)*, Félix Alcan, 1934, vol. II, p. 160–161.

V. CONVENȚIILE COMERCIALE ALE ROMÂNIEI

În 1874 Parlamentul României a adoptat o lege generală a vămile care cuprindea unele măsuri prin care să se consacre autonomia vamală față de Imperiul otoman. Astfel, guvernul român avea calitatea de a crește sau de a micșora tarifele vamale și, în caz extrem, chiar de a interzice importul anumitor mărfuri, în funcție de reglementările relațiilor comerciale prin convenții directe încheiate cu parteneri externi.

De asemenea, statele care aveau interese comerciale în România trebuia să negocieze direct cu guvernul de la București și nu cu puterea suzerană. Primul stat care a încheiat o astfel de convenție a fost Austro-Ungaria în 1875, urmând ca celelalte state să negocieze în anii viitori încheierea unor acte similare. Principala problemă care se punea era acordarea sau nu de privilegii comerciale supușilor israeliți ai viitoarelor state semnatare.

Marea Britanie se înscria pe lunga listă de state care priveau cu neîncredere posibilitatea încheierii unei convenții comerciale cu România. Dintr-o scrisoare anonimă trimisă publicației „The Times”, putem deduce care era starea de spirit a londonezilor cu privire la posibilitatea încheierii unei astfel de convenții: „Guvernul român are de gând să includă în tratatele comerciale cu puterile europene clauze care să excludă englezii care nu sunt creștini de la posibilele avantaje pe care supușii Majestății sale ar urma să le primească dacă s-ar stabili în această țară [...]. Nu este de mirare că lordul Derby ezită să confere unei puteri străine dreptul de a opera discriminări între supușii străini”⁶⁵.

Julian Goldsmid, membru de vază al comunității iudaice din Londra, era și mai vehement în discurs. Însuși faptul că România încerca să încheie o convenție comercială cu Marea Britanie i se părea jignitor, dar pe de altă parte vedea acest fapt ca o oportunitate, opinia publică europeană putând să vadă lipsă de onestitate a românilor: „Dar ce te poți aștepta de la un popor care emite o lege care declară că toate persoanele fără ocupație stabilă sunt considerate vagabonzi [...] pentru ca mai apoi o nouă lege să le interzică evreilor de a practica comerțul, care le asigură un trai decent”⁶⁶.

În cazul negocierilor cu Franța, un rol însemnat l-a avut influența exercitată de către Alianța Israelită Universală prin intermediul președintelui său, Adolphe Crémieux, asupra Ministrului de Externe francez, Louis Decazes. Negocierile dintre partea română și cea franceză s-au soldat doar cu schimbul unei declarații provizorii la 5 noiembrie 1876, semnată de C.A. Rosetti, trimisul extraordinar al României, și de Ministrul Afacerilor Externe francez. Acest aranjament, care privea doar reciprocitatea statutului națiunii celei mai favorizate referitor la drepturile de import, export și tranzit de mărfuri, trebuia să ia sfârșit la 12 mai 1877, dar a fost prelungit până la 13 februarie 1878⁶⁷.

⁶⁵ *Roumania*, în „The Times”, Londra, an LXXXVIII, nr. 28710, 17 august 1876, p. 6.

⁶⁶ Julian Goldsmid, *The Jews in Roumania*, în *loc. cit.*, an LXXXIX, nr. 28828, 2 ianuarie 1877, p. 12.

⁶⁷ Carol Iancu, *op. cit.*, p. 65.

Încă din toamna anului 1875, agenții români de la Roma au raportat greutățile întâmpinate în încercarea semnării unei convenții comerciale. Partea română ar fi dori convenția ca o garanție a faptului că Italia va recunoaște independența României. Partea italiană a adus în discuție problema acordării de drepturi evreilor, argumentând că nu va fi niciodată de acord ca cetățenii săi evrei să fie supuși discriminării legilor antievreiești din România⁶⁸. La 13 septembrie 1876, Melegari își făcea cunoscută poziția cu privire la posibilitatea semnării unei convenții comerciale cu România. Partea italiană nu va semna nici un act care riscă să încalce constituția țării, constituție care prevede egalitate deplină între toți cetățenii italieni⁶⁹.

Schimbarea la vârf, prin care gruparea de stânga condusă de Agostino Depretis a înlocuit-o pe cea de dreapta a lui Visconti Venosa și Melegari, a dus la semnarea convenției comerciale cu România în martie 1878⁷⁰.

În aceste circumstanțe, Crémieux îi scria lui Cairoli la începutul lui aprilie, indignat peste măsură de noua politică italiană. Oficialului italian i se reproșa faptul că a fost de acord să se alieze cu o țară „a cărei religie politică constă în a lovi cu disprețul oamenii născuți în țara care este pentru ei patria unde au văzut lumina zilei, dar care adoră un Dumnezeu care nu este și al ei”⁷¹. Crémieux vedea încheierea acestei convenții ca pe un eșec al politicii Alianței Israelite în încercarea de a determina România să le acorde drepturi politice evreilor. Cert este că atât timp cât a fost ministru Benedetto Cairoli, convenția cu România nu a fost ratificată de către Parlamentul italian. La semnarea actului, ministerul Depretis nu a mai cerut asimilarea italienilor de rit iudaic cu a compatrioților lor creștini, evreii italieni urmând să fie supuși aceluiași norme ca și cei indigeni. Prin urmare, proiectul a stârnit proteste în parlamentul italian⁷².

În timpul mandatului lui Benedetto Cairoli, martie-decembrie 1878, relațiile româno-italiene au traversat o perioadă tensionată ce a luat sfârșit odată cu venirea la putere a celui de-al doilea guvern Depretis în decembrie. Prim-ministrul italian i-a garantat lui Mihail Kogălniceanu că respectiva convenție cu România va fi prezentată Parlamentului pentru a putea fi ratificată⁷³. Această întârziere între momentul acordului dintre cele două state și prezentarea actului Parlamentului italian se explică prin intervenția lui Crémieux și a comitetului central din Roma.

Statul român a întâmpinat aceleași dificultăți și în cazul încheierii unei convenții comerciale cu Elveția. În luna august a anului 1878, Consiliul Național

⁶⁸ William O. Oldson, *op. cit.*, p. 26.

⁶⁹ Luigi Amadeo Melegari către Abraham Esdra, Simon Toscanu și Pellegrino Pontecorvo, reprezentanți ai Comunității Israelite din Roma; Roma, 13 septembrie 1876; în „Bulletin de l'Alliance Israélite Universelle”, Paris, 3 iulie 1876, p. 11–12.

⁷⁰ Rudolf Dinu, *op. cit.*, p. 133.

⁷¹ Adolphe Crémieux către Benedetto Cairoli, Paris, 8 aprilie 1878; în Carol Iancu, *op. cit.*, p. 213–214.

⁷² „Journal de Genève”, Geneva, an XLIX, nr. 93, 19 aprilie 1878, p. 2.

⁷³ „Gazzeta Piemontesi”, Torino, an XII, nr. 359, 30 decembrie 1878, p. 2.

Elvețian, întrunit la Berna, dezbătea aprins necesitatea încheierii unei convenții comerciale cu România, dar păreri erau, ca și în cazul altor state europene, împărțite⁷⁴.

Posibilitatea semnării acestei convenții a provocat o petiție din partea cetățenilor elvețieni de confesiune iudaică. Petiția pornea de la premisa lipsei de drepturi a evreilor din spațiul românesc, și implicit plasarea evreilor elvețieni pe o poziție de inferioritate față de creștini, lucru ce ar fi încălcat flagrant Constituția federală⁷⁵.

În timp ce Frei, raportor de limbă germană, propunea ratificarea, Joly, raportor de limba franceză, reamintea că România nu a acordat israeliților drepturi civile și politice garantate oricărui altor cetățeni. Joly considera că Tratatul de la Berlin nu ar fi trebuit ratificat înainte de a fi întărit de un alt tratat, care să garanteze drepturi egale tuturor naționalităților⁷⁶. Același raportor de limbă franceză aducea în discuție și credibilitatea statului român: „cine poate garanta că tratatul odată încheiat, partea română îl va respecta, dacă nu a fost capabilă să facă acest lucru cu tratatul de la Berlin”⁷⁷. O voce distinctă a fost a reprezentantului regiunii Glaris, Zweifel, care considera că interesele elvețiene care sunt în joc ar trebui să aibă întâietate și că ar fi pueril ca acestea să fie sacrificate în numele chestiunii evreiești⁷⁸.

În mai 1875, cancelarul Aleksandr Mihailovici Gorceakov îl instruiește pe Zinoviev să înceapă negocierile cu România în vederea încheierii unei convenții comerciale. Aceasta a fost în cele din urmă semnată la 25 februarie/8 martie 1876. În aprilie același an ea urma să fie ratificată, dar datorită crizei ministeriale acest lucru s-a prelungit până în iulie. În ciuda aspectelor economice negative, convenția a fost un succes politic⁷⁹.

În cazul semnării unei convenții comerciale cu Germania, lucrurile au fost clare de la bun început. La 14 mai 1878, *Reichstag*-ul respingea proiectul. Bleichroeder era bine informat de intențiile României și transmitea Alianței asigurări că acest proiect era sortit eșecului: „Tratatul nu menționează restricțiile îndreptate contra evreilor, dar se va încerca introducerea lor pe cale interpelării [...]. Germania nu acceptă această interpelare și ea va face tot posibilul, la Congres, pentru a asigura egalitatea în drepturi a tuturor religiilor în Principatele Dunărene”⁸⁰.

VI. ÎN LOC DE CONCLUZII...

Cererile României la Berlin au cuprins patru puncte: nici o parte a teritoriului României să nu fie detașată; armata rusă să nu aibă dreptul de tranzita teritoriul

⁷⁴ „Journal de Genève”, Geneva, an XLIX, nr. 193, 16 august 1878, p. 2.

⁷⁵ *Ibidem*, an XLIX, nr. 144, 20 iunie 1878, p. 2.

⁷⁶ *Ibidem*, an XLIX, nr. 193, 16 august 1878, p. 2.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ Barbara Jelavich, *op. cit.*, p. 225–227.

⁸⁰ Bleichroeder către comitetul central, Berlin, 13 mai 1878; în Carol Iancu, *op. cit.*, p. 221.

românesc; România să reentre în posesia Deltei și a Insulei Șerpilor; independența României să fie recunoscută, iar teritoriul său să devină neutru sub garanție colectivă⁸¹.

În chestiunea evreilor, partea românească afirma următoarele: „România admite necesitatea de a rezolva această chestiune, care nu este deloc una religioasă, ci una profund națională și socială. Evreii sunt străini în România prin limbă, costum și moravuri. România nu luptă împotriva unei comunități religioase, ci contra unei națiuni străine care va lua controlul asupra României, dacă i se va permite să cumpere terenuri. Prin urmare chestiunea este una de natură internă și poate fi rezolvată printr-o lege internă și nu una internațională”⁸². Problema evreiască nu ar rămâne însă nerezolvată, ea urmând să fie adusă în discuție ulterior „când va veni momentul, când independența va fi asigurată, când diferențele naționale actuale vor dispărea, se va găsi o soluție care să armonizeze cu civilizația, existența socială și nevoile particulare ale țării”⁸³.

O acceptare graduală a drepturilor civile și politice ale evreilor, susține partea română, ar fi de preferat schimbării abrupte propusă la Berlin, care ar fi indezirabilă întrucât „oamenii ar găsi mijloace prin care să-i facă pe evrei să simtă nemulțumirea față de intervenția europeană”⁸⁴, iar „evreii nu vor dobândi drepturi politice în România cerșindu-le prin intrigi și prin calomnii pe la străini, în loc de se sili să le merite de la națiunea română”⁸⁵.

România era privită, de altfel, de către Alianța Israelită Universală drept singura țară care refuza emanciparea israeliților chiar și în urma prevederilor Congresului de la Berlin. Nici o măsură nu fusese luată pentru a pune în aplicare prevederile tratatului, iar părerea acestei organizații era că românii nici nu aveau de gând să facă aceasta prea repede⁸⁶.

Marea Britanie și Austro-Ungaria s-ar fi mulțumit cu asigurările formale ale României că va acorda drepturi evreilor după recunoașterea independenței, dar Bismarck s-a opus acestei idei, insistând ca modificările constituționale să fie făcute în prealabil recunoașterii independenței. Această poziție a fost sprijinită de către Franța și Italia.

Tratatul de la Berlin a adus cu sine o nouă configurare a politicii europene. În 1878 România era independentă, dar fără aliați. Pe plan extern, concesiile făcute la Berlin nu au atras simpatia Germaniei, al cărei obiectiv principal rămânea izolarea Franței. Pe plan intern, deși Parlamentul a votat, în octombrie 1879, modificarea articolului 7 din Constituție, situația populației evreiești nu s-a îmbunătățit considerabil, până spre 1918 doar un număr de circa 2 000 de evrei fiind naturalizați.

⁸¹ „Gazette de Lausanne”, Lausanne, an XIX, nr. 144, 20 iunie 1878, p. 1.

⁸² *Ibidem*.

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ *Affairs in Roumania*, în „The New York Times”, 23 august 1878, p. 4.

⁸⁵ „Românul”, București, an XXII, 22 iunie 1878, p. 1.

⁸⁶ „Bulletin de l’Alliance Israélite Universelle”, Paris, 1 iulie 1878, p. 9.

ROMANIA AND THE GREAT POWERS.
THE IMPLICATIONS OF THE JEWISH QUESTION (1876–1878)

Abstract

Between the 1876–1878, Europe's and United States' attention was focused on the development of the military and diplomatic actions in the East of the continent. The situation of the Jews from this geographical area remained a key element in Romania's international affairs. Besides the narrative aspect of the historical facts, this paper tries to point out the ideological motivation, as well as the Romanian mentality about the "foreigner", concerning especially the appearance and development the anti-Jewish attitudes.

The article also analyses the position of the Great Powers towards Romania according to their internal policies and interests in regard to the Jewish population. The influence of the Alliance Israélite Universelle was a key factor in Romania's attempts to conclude trade conventions with the great powers of that time.

The present study points out to the historical reality of those years, as presented by the journalistic discourse of the time, based frequently on clichés, preconceptions and most often lacking in truthful primary sources.

Keywords: international affairs, Romanian Jews, foreign public opinion, local incidents, trade conventions, Alliance Israélite Universelle.